

Чернігівська районна централізована
бібліотечна система

*Руки умілі,
що землю квітчать*

Чернігів - 2011

Я бачу сон: при каганці сліпому,
коли давно в роботі день згорів,
рушник так просто вишива: мама
під тихий сум осінніх вечорів.
На ньому зорі, як у неї очі, -
до болю теплі і живі до сліз,
журбу ховають у змілілу річку...
й чи то вони, чи плаче верболіз.
До нитки нитка хрестиком і гладдю
так просто вишива:, для душі,
свою чи долю, чи недолю мама,
з якої, вміш, хоч роман пиши.
і вже коротка, ой, коротка нитка
в руках у мамі на увесь рушник.
і я боюсь, боюсь проснутись швидко,
й моя сльоза зривається у крик.

Михайло Барвінок

Чернігівська районна централізована
бібліотечна система

*Руки умілі,
що землю квітчать*

Чернігів - 2011

ББК 85.12

Р-84.

Руки умілі, що землю квітчають: інформаційні матеріали /Чернігівська ЦРБ; підгот. Г.Г.Адруг. – Чернігів, 2011.-с.

Упорядник, комп'ютерний набір Г.Адруг
Відп. за випуск В.А.Пирковська

Ткацтво

В Україні ткацтво, як один з видів декоративно-художнього мистецтва відомий ще з часів Київської Русі. Особливо художнє ткацтво, коли тканини виготовлялись у широкій кольоровій гамі, оздоблювались оригінальними, високохудожніми орнаментами. Починаючи з ХІХ ст. ткацькі майстерні були поширені у багатьох областях України, в тому числі й на Чернігівщині. Причому найбільше художніх тканин виготовлялось у селянських хатах на саморобних дерев'яних верстатах або в артілях. Механічний ткацький верстат запатентовано у ХУІІІ ст., поступово набирало обертів механічне ткацтво, особливо у великих містах, але українське село, сильне своїми традиціями, аж до середини ХХ століття продовжувало одягатись у домашнє полотно. Як розповідали деякі ветерани Великої Вітчизняної війни, наші новобранці, доки їм не видавали військову форму, майже суціль були одягнуті у білі полотняні піджаки.

Нині небагато знайдеться у сільських хатах таких „дідусів-верстатів”, і все ж не зовсім забуде ще ткацьке ремесло. У **ЗОЛОТИНЦІ** по господах зберігається кілька екземплярів „чуда техніки”, кожен у користуванні вже не менше сотні років. Всі деталі в них дерев'яні, годі знайти хоч маленький металічний гвіздочок. **ЛЯХОВЕЦЬ** Марія Данилівна любила поворожити над ним зимової пори. Звична справа з молодості, тому й не складно виткати красиві доріжки, покривала, килими, рушники з орнаментами. В Золотинці ще й досі тчуть справжнє ляне полотно.

У 1999 році в краєзнавчому музеї **КОЛИЧІВСЬКОЇ** ЗОШ з'явився ткацький верстат, що більше століття одягав у полотно малих і старих. Зрозуміти призначення кожної деталі, закласти основу і почати ткати доріжку школярам допомогла Надія Опанасівна **НИТЧЕНКО**. З ранніх років вона почала ходити на польові роботи в колгосп, а прясти-ткати – ще

раніше. В хаті на іконах – рушник маминої молодості, якому добирається до сотні років: домашнє полотно, на ньому орли парами, а зітканий на тому ж верстаті, що Надія Опанасівна ставила щозими біля віконця, і доки піст, поспішала до світлого Великодня виткати все, що намітила. Якщо в селі помирала якась бабуся, залишивши недоткані чи недопрядені речі, родичі звертались до Надії Опанасівни доробити почате покійною – так вимагає звичай. Вона нікому не відмовила. Зробила також подарунок церкві – зіткала п'ятнадцять метрів міцного полотна. В подяку батюшка і службу спеціальну відправив – за здоров'я доброї і щедрої парафіянки.

ЧЕРНИЧЕНКО Надія Михайлівна мешкає в **СЕМЕНЯГІВЦІ** поблизу Пакуля. В селі років 30 вже ніхто не ткав, і її станок довго лежав під сіном, аж ось цієї зими, на диво односельцям, вирішила навити кросна. Поряд старша сестра Єфросинія Михайлівна, сидючи на низенькому ослінчику, крутить колесо такої ж древньої прядки – перемотує нитки з клубочків на цівки, щоб сестрі зручніше було ними скористатися. Не випускаючи з рук човника, Надія Михайлівна згадує: „Звісно, ткали весь час, бо одяг був майже весь домашнього виробництва, з полотна. Вирощували льон і коноплі, але цього було мало, то крали в колгоспі. Мусили красти, щоб голими не ходити, бо купити одягу ніде було, а якщо й появлялось щось у продажу – не мали грошей. Льон спочатку вимочували в копанках, а коноплі розстеляли на стерні, щоб треста перегнила. Потім терли на терниці. Наступна операція – тріпання на дошці, що звалась трепло. Робили куделі, надівали на гребінь і пряли з них нитки. У мене зберігся гребінь ще від мами, дід мій зробив вручну із клена, зубці, як струни, дзвенять. І прядка майже в кожній хаті була, без неї ніяк нитку не зробиш. А потім нитки насновували на просіть (станок) і ткали полотно. 12 губок ось уже маю, а одна губка – 5 метрів. Я б залюбки навчила когось із молодих, хай би знали ремесло, щоб не

забулося, та ніхто не хоче. Кажуть, зараз все купити можна, навіщо морочитись. Добре, що онуків маю гарних, живуть у Києві, а цікавляться всім народним, історію сім'ї вивчають, дивляться, учаться як воно робиться. Кажуть, заберуть колись станок собі в Київ”.

Вишивка

Сестра Київського князя Володимира Мономаха Ганка ще в XI ст. організувала першу вишивальну школу, де дівчата вчилися гаптувати сріблом і золотом. Одним із основних центрів вишивання у ХУІ-ХУІІІ ст. була Качанівка на Чернігівщині. Завжди прагнучи краси, українські жінки вишивали головні убори, сорочки, кожухи, свитки, корсетки, кептарі, рушники, скатертини, тощо. Для гаптування використовували заплоч, біль, гарус, шовк та інші нитки домашнього виготовлення або фабричні. А також золоті і срібні ниті, корали, перли, коштовне каміння, бісер та намистини, металічні бляшки, тощо. Розроблено близько сотні видів і технічних прийомів вишивання. Характерна для Чернігівщини кольорова гама – поєднання червоного, чорного і синього кольорів, орнаменти – здебільшого рослинні. Оберегами вважались рушники з вишитими зображеннями птахів, коней, Березині, Дерева життя. Дівчата починали вишивати змалку, готували собі посаг, а кількість вишитих речей, краса і декоративність вишивки свідчили про працьовитість дівчини.

Глибоко народне ремесло вишивання продовжує жити, набуває нових рис, розвивається технічно і естетично. Водночас майстрині, яких дуже багато в Чернігівському районі, зберігають секрети майстерності своїх матерів і передають їх молодим.

Ми пишаємось такими талановитими, відомими далеко за межами району вишивальницями, як Зінаїда

Григорівна **ЛУК'ЯНЕНКО** (1938 р.н.). Уродженка с. Хрипівши Городянського району, Зінаїда Григорівна прибула в **СЕДНІВ** у 1963 році по закінченні Уманського сільськогосподарського інституту як спеціаліст з рослинництва, стала одним із наукових співробітників науково-дослідної станції. Вишивка чарувала її завжди, але сама почала віддавати весь вільний час улюбленій справі з 1994 року. Завітавши до її оселі в древньому Седневі неможливо не зачаруватися казковим затишком та красою. Ніби сама природа Придесення сійнула своєї вічної краси на стіни. І все це диво майстриня-берегиня створила власними руками. Багатьом відомі вишиті майстринею картини „Лебеді”, „День і ніч”, „Калина”, „Пташина розмова”, численні рушники, у створенні яких Зінаїда Григорівна вміло і естетично поєднує звичайну вишивку хрестом з мережаним настилом по сітці, елементами макраме, гладевий валик, штапівку, строчку, мережку одинарний прутик, мережку подвійний стовпчик. Вишивка – не єдина пристрасть майстрині. Зінаїда Григорівна шиє, в'яже гарні ексклюзивні речі спицями та гачком, захоплюється макраме, флористикою.

В **ЛАДИНЦІ** більше 20 років завідувала сільською бібліотекою **МОРГУН** Лідія Свиридівна (1947 р.н.), прикрашала свій храм книги вишитими власноруч портретами великих митців – Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, вишила символіку нашої держави і багато речей чисто народних – рушників, серветок, килимів, тощо. Її твори дуже часто були окрасою виставок народних майстрів у районі; її односельця **ШУРУТА** Ольга Михайлівна (1952 р.н.) також вишиває рушники, портрети письменників, зберігає старовинні ткани та вишиті рушники, виготовлені в 50-х та 30-х роках минулого століття в її родині та комплект одягу того ж періоду.

БРИТАН Валентина Дем'янівна (1927 р.н.).

проживає в **КИЇНЦІ**. Вишиває рушники, килими, сорочки, простирадла, наволочки, скатертини, серветки. Багато узорів вигадує сама, особливо любить зображати квіти. Навчив у дитинстві вишивати дідусь Микола, від нього залишився у спадок рушник. Під час війни майстриня воювала у складі зенітного полку кулеметницею. На фронті була до самого кінця війни, перемогу зустріла в Німеччині, але до Берліна не дійшла. Після війни працювала в колгоспі на різних роботах та обліковцем тракторної бригади радгоспу ім. Фрунзе.

Донька Валентини Дем'янівни Світлана також гарно вишиває хрестиком, особливо їй вдаються ікони; Голосно заявляє про себе ще одна, зовсім молода майстриня з **КИЇНКИ СВЕТЕНОК** Людмила Костянтинівна (1978р.н.), викладач англійської мови кафедри іноземних мов технологічного університету. Віртуозно володіє технікою вишивки бісером, тож створені нею ікони немов світяться небесним світлом - „Нев'янучий цвіт”, „Володимирська”, „Микола Чудотворець”, „Леонід”, „Любов”, „Віра, Надія, Любов”, „Людмила”, рушник „На щастя, на долю”.

ЧЕРНЯК Наталія Василівна (1940 р.н.) мешкає в Чернігові, а народилась в селі **РЯБЦІ** Хмельницької сільради. Її вважають професіоналом у вишиванні, настільки досконалі роботи вона створює, хоча для неї це просто захоплення. Знавець народної вишивки, магічних стародавніх узорів. Понад 30 років тому її роботи вперше потрапили на виставку в художній салон. З тих пір побувала, як автор, на десятках виставок, виховала багато учнів.

В **М.-КОЦЮБИНСЬКОМУ** Будинку культури працює художнім керівником **КРАВЧЕНКО** Віктор Андрійович (1968 р.н.). Уродженець села Сивки. Рідне село мало стати дном Київського моря, і сім'я Віктора перебралася в Жукотки. Закінчив середню школу і Ніжинське училище культури. Любов до краси, зокрема до вишивки, привила з самого дитинства мама – вчителька Жукотківської школи

Марія Прокопівна. А у зрілому віці Віктор Андрійович захопився народною вишивкою. Автор вишитих картин „Чиста роса”, „Зима в Карпатах”, „Кароочка”, „Леді та джентльмен”, інших витончених, красивих робіт. **ПОЛЩУК** Ніна Іванівна - лікар-терапевт **М.-КОЦЮБИНСЬКОЇ** районної лікарні. Хист до малювання передався від батька. У школі навіть мала персональну виставку творів, а по закінченні отримала направлення до художнього вузу. Але Ніна проявила характер і вступила до медичного. Вишивати навчилася також ще школяркою, а справжні великі роботи з'явилися в 90-х роках, коли Україна стала незалежною. Наділила здібностями й дочок – Мирославу і Оксану. Стверджує, що вишиваючи, просто відпочиває від інших справ. Тим часом її роботи високо оцінюють спеціалісти, запрошують на виставки. Її чорно-червоні орнаменти і узорі вишиті тонко, майстерно з особливим смаком. Ікони Божої Матері з Немовлям, Спасителя ніби випромінюють неземне світло. В готові візерунки неодмінно додає щось своє: пейзажі стають більше схожими на поліські, дітки „вдягаються” у вишиванки. В цих деталях, на перший погляд незначних, особисте світобачення і світосприйняття Ніни Іванівни.

В **АНДРІЙВЦІ** всі знають **БОРИСЕНКО** Ніну Володимирівну. Народилася на Хмільниччині в 1957р. Деякий час проживала на Тернопіллі, навчалася в школі. Згодом сім'я переїхала на Чернігівщину, в смт М.-Коцюбинське. В 1974р. закінчила середню школу, потім Чернігівське медучилище. За направленням працювала акушеркою в селі Пакуль, де й захопилася вишивкою під впливом місцевих майстринь.

ЧИТИНСЬКА Галина Василівна більше 50 років працювала учителем **ПЕТРУШИНСЬКОЇ** школи. Спочатку вчила найменших діток, а по закінченні Ніжинського педінституту ім. Гоголя викладала російську мову і літературу. Відома також як майстриня вишивки. У її доробку колекція рушників, картин, а також більше двох десятків ікон. Її

роботи неодноразово виставлялися на районних виставках народної творчості.

Майстрині з **КРАСНОГО**: **ЛАЗАРЕНКО** Любов Василівна - вишиває ікони, зокрема „Святий Миколай”, „Різдво Христове”; **ЛАРЧЕНКО** Марія Захарівна найперше вишила вісім весільних рушників з трепетними трояндами і написом „Навіки разом” - для онуків і найменшого сина. Старші сини, підполковники, не гребують килимами, рушниками, подушками, картинами маминої роботи. В Одесі, Миколаєві, Чернігові дочка і невістки залюбки прикрашають ними свої міські квартири. Лише за два роки вишила стільки речей, що і в десяток скринь не лягли б. Майже все роздала, і тим щаслива. Своїй церкві також подарувала з десяток рушників. Узорів знає сотні. В подарунок молодшому сину вишила портрет Кобзаря і текст „Заповіту”.

ПУЗАН Галина Іллівна (1932 р.н.) з **ПІСОК** вишивала рушники все життя. На багатьох виставках побував рушник „Несе Галя воду”, на якому зображена дівчина з коромислом і повний текст народної пісні про Галю. Дивує і захоплює терплячість майстрині, яка взяла на себе таку працю, адже кожна буква – це не один десяток хрестиків, а що вже говорити про всю пісню. Не менш красивий і трудомісткий рушник „Дерево життя”.

КОНОВАЛЕНКО Ліну Григорівну (1948 р.н.), знають у **ХАЛЯВИНІ** не лише тому, що завідує сільською бібліотекою, а як вправну вишивальницю. Гарно вишиває картини на побутові сюжети ще один працівник культури - **ГУЩИНА** Оксана (1980 р.н.), художній керівник Халявинського Будинку культури. Пік творчості їхньої односельчанки **МАКАРОВОЇ** Лариси Григорівни (1979 р.н.), припадає на роки незалежності держави - вишиває рушники в народному стилі, як і **ЖИБЕР** Віра Володимирівна.

Багате на майстрів село **БРУСИЛІВ**. Вишивкою захоплюються **БИЧКО** Ольга Михайлівна (1927 р.н.).

Кожному рушнику вона дає назву - "Чаша", „На щастя, на долю", „Мати Божа, ми поклоняємось тобі" та ін. і вишивку доповнює фрагментами ришельє. **ШПИГ** Марія Степанівна (1951 р.н.) за спеціальністю лікар-стоматолог. Вишиває бісером, в цій техніці створила ікони „Богородиця Сумуюча", „Казанська Божа Мати", а також нитками - „Успіня Богородиці", „Серафим Саровський". Любить потрудитися над духовними сюжетами і **ОСИПОК** Ніна Петрівна. У її колекції ікон - „Почаївська Божа Мати", „Свята Трійця", „Пантелеймон Цілитель", „Спаситель", „Казанська Божа Мати"; В доробку майстрині **ТИЩЕНКО** Наталії Василівни (1971 р.н.), пенсіонерки МВД, ікони „Святий Миколай", „Серафим Саровський", „Ангел Охоронець", „Чернігівська Іллінська Божа Мати".

У **ПАКУЛІ** проживає **ЧЕРНИЧЕНКО** Надія Михайлівна (1938 р.н.) Пенсіонерка, працювала в колгоспі. Вишивати почала з дитинства, її високохудожні роботи вже перетнули кордон України, майстриня залюбки дарувала їх зарубіжним гостям з Канади, Японії, США, Німеччини та інших країн. Картини, ікони, рушники створює дуже швидко - картина виходить десь тижнів за чотири. Не тільки хрестиком, а й гладдю, навчила багатьох односельців. Ікона „Микола Чудотворець" прикрашає будинок майстрині, а чимало інших, нею створених, зайняли належне місце у храмі.

ЧЕНЧИК Іванна Іванівна (1991 р.н.) народилася у селі **ЛЬГІВ** Левковицької сільради – ровесниця державної незалежності, нині студентка технологічного університету. Переймається проблемами духовності, тому почала вишивати ікони, одна з них – „Покрова". Має також колекцію вишитих картини. Повчитись дівчині є в кого – завжди дасть корисну пораду **ЧАУС** Лідія Іванівна (1937 р.н.), колишня доярка, яка майстерно прикрашає вишивкою сучасний одяг та рушники.

ІВАНІВКА - рідне село майстринь **ФЕДУСЬ** Наталії Петрівни (1957 р.н.) та **ЛАЗАРЕНКО** Тетяни Віталіївни (1968 р.н.), які віддають перевагу вишиванню ікон бісером та нитками. Надзвичайно цінну з культурологічної точки зору колекцію рушників, вишитих хрестом у різнокольоровій гаммі залишила у спадок нащадкам колишня жителька Іванівки **ТАРАСЕНКО** Горпина Михайлівна (1920-2002).

У **РОЇЦІ** живе і творить **КОРОБКО** Олександра Дмитрівна. Вишила портрет Богдана Хмельницького, ікону „Божа матір з Дітям”, та ін.

Жителька **СЛАБИНА ТУР** Галина Семенівна, перш ніж відчутти прагнення неба, повністю віддавалась красі земній – під її руками розквітали пишні квіти на килимах, із лісових хащ виходили олені, плавали лебеді по ставу. Вишивала рушники, простирадла, скатертини, мережила наволочки, плела мереживо. І ткацтво довго не полишала, онукам виткала хустки на вінчання. Братись за ікону спочатку було лячно, і водночас так хотілось. Вишила до двох десятків ікон. Навіть місцевий священник, зайшовши якомсь до хати, залюбувався, вражений, і прийняв дар для церкви Пресвятої Богородиці. Вишиває, і роздає дітям, онукам, племінникам, знайомим.

У маленькому селі **МОСКАЛІ** Шибишинівської сільради живе і працює природжений дослідник-краєзнавець **ДАХНО** Юрій Володимирович. У кожній старовинній речі, навіть фрагменті, він вбачає свідка історії. І ніколи не помиляється. Збираючи спочатку у своєму селі, потім і по сусідніх предмети побуту, фотографії, одяг, документи – власне, все що трапиться і що люди згодні продати чи обміняти – Юрій Володимирович створив цілий краєзнавчий музей. Вивчаючи різні типи вишивки, і сам почав вишивати. За професією – технік поштового зв'язку, нині вивчає в університеті історію права, пише краєзнавчу книгу, піклується про поповнення і повноцінне функціонування свого музею,

депутат районної ради. Захоплення історією рідного краю розділяє з главою сім'ї вся його родина – дружина, син та донька.

Є вишивальниці і в **ШЕСТОВИЦІ** : Олександра **САВОСТА**, Ганна **МИРОНЕНКО**, Ксенія **МІХ**.

Та, мабуть, не знайти такого села і такої хати, де б не було хоч одної речі, розшитої хрестиком чи гладдю в чорно-червоних тонах, білим по білому чи всіма барвами веселки.

Кераміка

Один з найдавніших промислів, відомий ще з часів Трипільської культури – кераміка. Віками мало хто міг змагатися у майстерності з українськими гончарями. Розвиток новітніх технологій диктує свої пріоритети, але теплий дух глиняної печі, запах і смак їжі з горщика, народженого шляхом взаємообміну енергії й тепла між майстром та глиною, кожен українець носить у глибинах генетичної пам'яті. Побачити справжній гончарний круг, заглянути в піч для випалювання все менше шансів мають молоді покоління. Але й сміливість відроджувати мистецтво кераміки беруть на себе також молоді. В Чернігівському районі це брати **КОРОГОД** Олександр і Віктор з **ІВАНІВКИ**. Красивими, дзвінками й міцними роблять вони вази, підставки, амфори в стилі ретро, вазони для квітів, горщики для каші, тощо. Звісно, вручну, з випалюванням. Глину привозять з Київської області.

Художні вироби з дерева

МЕЛЬНИК Микола Васильович, житель **ЛЬГОВА**, потомственний залізничник. Колекцію різьблених виробів мусив започаткувати з костура після перелому ноги. Прогулюючись лісом, шукає новий матеріал для роботи. Крім дерев'яних виробів, точить персні, майструє кулони.

Чернігівський район
Територіальне відділення до обласного

Села району у воєнній війні

НА ЩАСТЯ, НА ДОЛЮ

Спробував себе у живопису. Перший пейзаж олійними фарбами намалював на печі. Малює пейзажі, краєвиди рідного села кольоровими олівцями.

КИЯНЕЦЬ Петро Якович – відома людина в **ПСКАХ**. До війни хотів і міг би вчитися в Ленінградському авіатехнічному училищі, але через бідність батьків довелось відмовитись від далекої поїздки і податись до Чернігівської школи механізації. Потім шив у артілі взуття для селян. Далі війна. Форсував Дніпро, звільняв Житомир. Під Малином поранений в ногу, залишився інвалідом. Повернувшись у село, знову шив взуття, навчився працювати з деревом у майстровитих односельців. Артистичність та потяг до краси і гармонії, притаманні з дитинства, не полишили майстра до старості. Багато прикрашені різьбленням будинки – власний і дочки – тому доказ: лиштви-витинанки, вікна у дерев'яному мереживі, розкішні орнаменти на дверях, навіть східці на піч позбавлені буденності фантазією майстра. Всіх шедеврів, створених руками Петра Яковича, роздарованих людям, не перерахувати.

СКРИПКА Сергій Олексійович (**КИЇНКА**) після школи навчався в ЧНПУ на факультеті технологічної освіти та трудового навчання. Працював учителем трудового навчання в Київській ЗОШ, навчав не просто майструвати, а творити красу і гармонію. Нині викладає на кафедрі технологічної освіти ЧНПУ, не полишаючи творчі пошуки.

Оригінальні дерев'яні скульптури виготовляє **ОСТАПЕЦЬ** Олександр Олексійович з **ХАЛЯВИНА**.

Не тільки вирізьблює, а розписує дерево **САМОЙЛОВ** Володимир Петрович з **ЛАДИНКИ**.

Вироби **ШПАКА** Миколи Миколайовича з **М.-КОЦЮБИНСЬКОГО** та його учнів говорять про те, що він однаково талановитий майстер і педагог.

Співає дерево в руках **БРИТАНА** Володимира з **ШЕСТОВИЦЬ**, **ДУБИНИ** Дмитра з **РОЇЩА**.

Різьблення виробів з дерева та їх розпис стало сімейною справою подружжя з **БРУСИЛОВА – ХРОМЕЦЬ** В'ячеслава та Катерини.

Іконопис та живопис

Небагатьом професійним митцям і аматорам району підкорилось мистецтво культового станкового живопису – іконопис. Постійно представляє Чернігівський район на різноманітних виставках, відзначений багатьма грамотами та призами **ЦОВІКЯН** Акоп Оганесович, житель села **БОРОМИКИ**. Народився 14 лютого 1958 р. в столиці Вірменії Єревані. В 1974 р. закінчив школу і вступив до художнього училища ім. П.Терлемезяна. Під час служби в армії займався оформленням військових частин. Демобілізувавшись, працював дизайнером в рекламному бізнесі, брав участь в міжнародних конкурсах реклами. Одночасно писав маслом картини і портрети. В 1994 р. переїхав із сім'єю до України, на батьківщину дружини. Викладав два роки образотворче мистецтво в школі с.Боромики Чернігівського району. Іконописом займається з 1995 року. Дотримуючись символізму, традиційної колористичної гами та інших класичних вимог, пише ікони, мінііконостаси, іменні та сімейні ікони, дерев'яні великодні яйця із зображенням святих. Його твори можна побачити в церквах с. Боромики (ікони „Казанська” і „Голгофа”) та с. Брусилів (ікони святого Миколая і святого Михайла).

Жителька села **РУДКА** Валентина Григорівна **СТУКАЧ** мріяла стати актрисою. Ліпила гарні фігурки для лялькового театру, мала і хист до малювання. Любила, коли хтось із дорослих брав її до церкви – побачені образи і сюжети вже ніколи не забувались. По закінченні школи навчалась у ветеринарному технікумі і продовжувала

зображати на картоні фантазійні сюжети, пейзажі. І при кожній нагоді знову йшла у чернігівські церкви і собори. Доля розпорядилась так, щоб повернутись Валентині у рідний дім, і саме тут прийшло натхнення для створення першої своєї ікони. Далі ще і ще. Коли творить, їй потрібна музика: чиста, мелодійна, спокійна, без слів. Ікона „Ісус і самарянка” наче світиться зсередини, написана спокійними, світлими барвами. Настоятель Михайлівської церкви отець Василій, побачивши цей образ, відразу зрозумів, кого треба залучати до оформлення іконостасу в новому храмі. Валентина створила для храму „Воскресіння”, „Вознесіння”, „Покрову”, чимало зображень святих – більше десятка ікон. Деякі з них мають „зріст” до двох метрів. Причому художниця не знає жодної технології копіювання – просто дивиться на мініатюрне зображення, а відтворює в будь-яких масштабах. В образі Спасителя і Матері Божої для Валентини головне – людяність, щоб були „як живі”.

ДОРОШЕНКО Наталія Михайлівна (1961 р.н.) народилась в Ріпкинському районі, а з 1966 р. живе в **СТАРОМУ БІЛОУСІ**. Закінчила будівельний технікум, працює інженером Чернігівського ВКП ДП „Укрдїпродор”. Пише вірші, захоплюється дизайном, квітникарством. Перші картини написала в 2010 р., серед них і „Маки”.

Олег **ЧЕРНЯК** у шкільні роки пішки ходив з рідної **ЖАВИНКИ** до Чернігова, щоб вчитись у художній студії. Потім закінчив училище і художній інститут у Харкові. Створив портрети свого діда Сави Митрофановича та бабусі Валентини Степанівни Петрушиних, пейзажі, копії всесвітньо відомих шедеврів, і продовжує творити.

МИСНИК Михайло Юхимович - житель села **УЛЯНІВКИ**. Вступаючи до Московського університету на відділення станкового живопису і графіки, не міг похвалитись навчанням у художній школі чи студії – таких в Улянівці не було. Але виконав всі умови іспитів, виграв

конкурс. Освоїв всі техніки у малярстві, виготовлення кераміки, різні види обробки дерева і, звісно, всі нюанси розпису таких речей. Найбільше бажання Михайла Мисника – засобами мистецтва збагачувати духовний світ дітей і дорослих, залучати до творчості всіх бажаючих незалежно від віку чи стану здоров'я. Для цього разом з однодумцями створив навчально-виробничу студію „Дивосвіт”. Має безліч живописних робіт, навчає молодих.

Першим мистецьким захопленням Ірини **ЮРЧЕНКО** була музика. Уже на першому курсі 2-ї дитячої музичної школи написала джазову композицію, яка виконувалася на звітному концерті самодіяльних композиторів. Пізніше, працюючи з дітьми, писала для них дитячі пісні. Сама співала у передачі „Доміно” на національному радіо. Пісенна творчість вдало поєднується з живописом. Цей талант відкрила в собі випадково. Якось хотіла купити картину в дім, але та виявилась не по кишені. Довелось спробувати самій, і вийшло досить непогано. Відтоді почала шліфувати нову грань свого таланту. Найчастіше з-під її пензля виходять затишні, пронизані сонцем зелені пейзажі, прекрасні квіти. Високо оцінив живописні твори Ірини відомий художник Микола Мазур. Чимало її картин у друзів, родичів, прикрашають робоче місце – приймальню Чернігівського лінійного відділення газових магістралей в **ОЛИШВЦІ**.

ОНИЩЕНКО В'ячеслав Прохорович знаходить сюжети для своїх картин на берегах Десни, лісових галявинах, на луках і городах рідної **КОЛИЧІВКИ**, у глухих чернігівських провулках. Дихають теплом „Теплий вечір”, хрусткою свіжістю – „Морозяний день”. „Вечір рікою пливе”, „Ганок на Десні”, „Пора солов'їна” – назви робіт говорять самі за себе. Не можна байдуже пройти повз „Владу осені”, „Бабине літо”, „Останній промінь”, „Весняну повінь”, „Сонячний уклін”. Виокремлюється квіткове розмаїття. Як зветься квітка - так і картина. А похмурий урбаністичний

пейзаж „Остання зупинка” – попередження і благаання „жити і працювати в гармонії з природою”.

Лана **ОВЧИННИКОВА** – педагог-організатор **РАДЯНСЬКОСЛОБІДСЬКОЇ** школи. Виготовляє ляльки, а починала з нецке (японських фігурок), які різбила з мила. У школі розписала пишними трояндами костюми для учасників художньої самодіяльності, футболки для футбольної команди – назву „Шалений м’яч” і емблему також придумала сама. На стіни шкільних приміщень „поселила” казкових героїв. Щороку розмальовує асфальт до останнього дзвоника – жовті тюльпани, квітучий кактус, незабудки і підкову щастя. Випускникам це створює особливий настрій.

Чималий творчий спадок залишила по собі Ніна **ПЛОСКА** з **НОВОСЕЛІВКИ**. Малюють для душі і для людей, володіють різними техніками **ТАРАСЕНКО** Ростислав Якович - терапевт ЦРЛ, Микола **НАЙДЬОН** з **КАРХІВКИ**.

Художній розпис

Художники-аматори і професіонали, які причетні до створення продукції фірми „Міксем”, що базується в **ПАВЛІВЦІ** і спеціалізується на розписі виробів із металу, винайшли особливий стиль і назвали **Павлівським розписом**. Він характерний багатоколірними орнаментами з пейзажними та фольклорними вставками. Тепер самовари, чайники, різний посуд, прикрашений Павлівським розписом, знають і охоче купують далеко за межами України. Директор фірми – Микола Семеняко.

Багато років працювала художнім керівником **ХАЛЯВИНСЬКОГО** Будинку культури Ніна Миколаївна **ШВАЧКА**. Повернувшись в Україну після 12-річного проживання з батьками в Казахстані, вперше побачила квітучі абрикоси, буяння зелені, вікові верби, ніжні весняні

квіти і свіжі листочки. Від тої щасливої весни улюбленим кольором Ніни Швачки став зелений. Смарагдове сяння живої природи неодмінно вплітала в орнаменти, коли прикрашала вишивкою одяг, рушники та скатертини, коли розмальовувала самовари, таці, дощечки. Вона любила буденність перетворювати в торжество краси, сірість – у різнобарв'я.

Художник-декоратор з **ЖАВИНКИ** Світлана **КОЛЕШНЯ** закінчила з відзнакою Тамбовське художнє училище. Свій перший розписаний самовар подарувала фельдшеру Галині Ловигиній, завдяки якій стала художницею. З тих пір муза завжди з нею.

Як і з Раїсою Федорівною **ЧЕШЕНОК** з **ТАБАЇВКИ**. Матрьюшки, кухонні дошки, ложки, козачки та інші яскраві персонажі, симпатичні вироби майстрині давно мають своїх шанувальників.

Писанкарство, витинання

Наталія Михайлівна та Анатолій Михайлович **ДУБИНИ** - подружжя з **БРУСИЛОВА**. Педагоги, працюють у Брусилівській школі, а як вправних і талановитих майстрів їх знає мало не вся Україна. Наділили талантами і своїх синів, і тепер важко сказати, чого не вміють золоті руки у цій родині. Саме Дубини взялися відроджувати древнє, нині призабуте мистецтво витинанки. Це паперове мереживо стало дуже популярним в Україні від середини XIX ст., ним захоплювались українці за походженням М.Гоголь та І.Репін, його використовували в ритуалах та як прикрасу. Здається, в родині Дубин розгадали всі секрети витинання, тому їхні роботи милують око красою і складністю сюжетів. Не менш досконалими виходять з-під їхніх рук вироби з соломки, різьблені з дерева, інкрустація, розпис, писанки. Писанкарству Наталю Михайлівну навчила ще в дитинстві

бабуся, яка до кожного Великодня встигала розписати до 400 яєць. Тепер онука постійно поповнює свою колекцію писанок, все більше символічних малюнків кладе на поверхню яєць, демонструє на виставках.

Так сталося, що здебільшого саме педагоги бережуть і передають прекрасний народний звичай розписувати пасхальні яйця, заповіданий нам пращурами. **ШИЛО** Ольга Вадимівна - також вчителька **БРУСИЛІВСЬКОЇ** ЗОШ, разом з дітьми роблять всі операції по створенню маленьких шедеврів яйцевидної форми, разом тішаться і самою працею, і своїми творіннями.

ТОКАРЕВА Ірина Дмитрівна – працює в **АНДРІВСЬКІЙ** ЗОШ, оволодіває народним мистецтвом писанкарства разом зі своїми учнями.

ЛУГОВСЬКА Тетяна Сергіївна – директор **ЧЕРНИСЬКОЇ** школи, клопотів має досить, але не шкодує вечорів на таку „забаву”, як писанкарство, щороку ставить перед колегами та учнями пасхальний кошик з гарними писанками.

ШЕВЧИК Ольга Дмитрівна – заступник директора **ПЕТРУШИНСЬКОЇ** школи також може здивувати й заворожити своїми витворами.

Ніна Іванівна **ПОЛЩУК**, лікар-терапевт **М.КОЦЮБИНСЬКОЇ** районної лікарні, свої писанки не раз виставляла в дитячій художній школі, а одна з них, разом з вишитою серветкою оселилась аж у Японії.

Лозоплетіння

Такими звичними в кожному українському домі і в дворі завжди були і залишаються кошики, колиски, посуд і багато інших речей, сплетених із лози. В районі є кілька сіл, де більшість людей і себе забезпечують лозовими виробами, і для людей виготовляють. Та є майстри, які

піднесли це ремесло до рівня мистецтва. Як Михайло **СТРУК** з **ІВАНІВКИ**. Не поступаються в майстерності його односельці Петро Іванович та Віра Василівна **КОЗАР**. Господар навчився від своїх батьків, дружина - від нього. Самі лозу заготовляють, причому притримуються правила - щоб гарний був для виробів матеріал, треба вирізати на висоті сантиметрів 15 над землею, щоб лоза у дерево не росла.

У селі **СТАСІ** лозоплетіння стало родинною справою **БОВДИ** Олександра, Ольги та їхнього сина Романа.

Із захопленням перетворює лозу на красиві речі **ЗІНКОВЕЦЬ** Федір з **БРУСИЛОВА**.

Вироби з солом

Якось Володимир Філатович **КОЦУР**, житель **БРУСИЛОВА**, храмував у сусідньому селі, і вперше побачив там солом'яні брилі. Хотів купити, бо дуже сподобались, а продавець на те відмовив – сплети сам. Без страху і сумніву взявся Філатович (так його називають у Брусиліві) за нову для себе справу. Перший бриль перешивав чотири рази, а вже другий вийшов на славу. Тепер уся родина ходить у брилях, і односельцям, якщо хочуть захиститись від пекучого сонця, майстер ніколи не відмовить. Багато чого ще вміє робити Філатович - і корзину сплести, і гарний човен зробити. Чоловік не вважає це бізнесом, просто душа так бажає. За часів президентства Леоніда Кучми зробив кілька брилів на подарунок можновладному землякові. У своєму житті Володимир Коцур дуже завдячує молитвам матері, і сам черпає силу та впевненість у молитвах-оберегах.

ЯВОРСЬКИЙ Василь Гаврилович проживає в **ОЛИШВЦІ**, а виростав на заході України, де чи не в кожному дворі можна зустріти народного майстра. Батько

був вправним ковалем, мати витворювала свої шедеври за ткацьким станком або голкою та заповоччю. Щоденне життя селянської сім'ї було оповите духом творчості, постійним прагненням праці, котрі не могли не передатись синові. Солом'яні вази, чайники, чашки, капелюхи Василь Яворський створює за зразком готових речей, а виходить далеко не копія. Теплий сонячний матеріал, дух майстра, його настрої і думки народжують неповторність. Тому на виставках, куди б не вивіз Василь Гаврилович свої вироби, біля нього завжди людно. Позитивні емоції, насолоду від творчості він вважає основним набутком від своїх старань.

Школи мистецтв і розвиток дитини

Надзвичайну роль у вихованні творчих особистостей відіграють школи мистецтв. У Будинку школяра в **КИЇНЦІ** педагоги та директор **ПОПОК** Олена Миколаївна, які самі досягли високої майстерності у різних видах декоративно-прикладного мистецтва, навчають дітей малюванню крупами, вишиванню стрічками та бісером, художній обробці деревини. Захоплює дітей також пластика з тканини, тістопластика, флористика.

МИХАЙЛО-КОЦЮБИНСЬКОЮ школою мистецтв завідує **ПІЛЬЦОВА** Наталія Вікторівна. Окрім інших ремесел, тут робиться акцент на живопис, розпис тканини батік.

Протягом багатьох років вихованці **ГОНЧАРІВСЬКОЇ** школи мистецтв, де директором Ольга Михайлівна **ХАРЧЕНКО**, дивують майстерністю і перемагають на музичних, пісенних, танцювальних конкурсах. Навчаються також живопису, прикладним видам мистецтва.

Чистими джерелами нашого краю, що сповнюють кожну душу життєдайною силою любові, є народні пісні, давні обрядові дійства, призабуті, але ще не втрачені ремесла, архітектурні та природні пам'ятки. І, звичайно, люди, які свою життєву дорогу почали з батьківської хати в селі, або, прибувши з інших країв, назвали Чернігівщину другою батьківщиною.

Дихають історією, милують око витонченістю, захоплюють досконалістю старовинні рушники з витканими або вишитими Берегинями, родовими деревами з пташенятами на гілках, магічними орнаментами і пишними квітами. Не уявляємо українського побуту без виробів з дерева, лози, соломи, глини. Дивує й захоплює майстерність умільців, що жили і минулих століттях і так відчували красу, так вторили господній досконалості. З історичної та культурологічної точки зору, чим далі - зростає цінність старовинних речей, що зберігаються в місцевих музеях, в старих скринях дбайливих правнуків. А ті сучасні майстри, що відроджують і розвивають народні ремесла користуються в суспільстві заслуженою повагою. Таких в районі багато, майже всі охоче співпрацюють з місцевими Будинками культури, бібліотеками, гуртуються навкруг Центральної районної бібліотеки, надають свої вироби на різноманітні ярмарки, виставки, демонструють в інших регіонах. ЦРБ готує друковані видання про народних майстрів, пропагуючи їхню майстерність. В районі крім традиційних видів декоративно-прикладного мистецтва набирають розмаху і такі, що вважаються новітніми - **МОЗАЙКА ПО МЕТАЛУ (КИСЕЛІВКА – Сергій СОРОКІН)**, **ГІПСОПЛАСТИКА (ІВАНІВКА – Олександр КОРОГОД)** або **ПЛАСТИКА ЗІ ШКІРИ (УЛЯНІВКА – Людмила ПОТАЙЧУК)**. Однак нічого не з'являється з нічого, будь-яке мистецтво несе в собі елементи прадавнього, в них живе народний дух.

Географічний покажчик:

Андріївка с.8, 19
Боромики с. 14
Брусилів с.9, 13, 18, 19, 20
Гончарівське с. 21
Жавинка с.15, 18
Золотника с. 3
Іванівка с.10, 12, 19, 22
Кархівка с. 17
Киїнка с. 6, 7, 13, 21
Киселівка с. 22
Количівка с. 3, 16
Красне с. 9
Ладинка с. 6, 13
Льгів с. 10, 12
Михайло-Коцюбинське с. 7, 8, 19, 21
Москалі с. 11
Новий Білоус с.21
Новоселівка с. 17
Олишівка с. 16, 20
Павлівка с. 17
Пакуль с. 10
Петрушин с. 8, 19
Піски с. 9, 13
Радянська Слобода с. 16
Роїще с. 11
Рудка с. 14
Рябці с. 7
Седнів с. 6
Семенягівка с. 4
Слабин с. 11
Старий Білоус с. 15
Стасі с. 20
Табаївка с. 18
Улянівка с. 15, 22
Халявин с.9, 13, 17
Черниш с. 19
Шестовиця с. 12, 13

Використані джерела

1. Потапенко О. Шкільний словник з українознавства. – Київ, 1995. – С.35,74, 103,115, 136,190, 221, 244, 264
2. Деснянська правда. - 2011. - 8 лютого
3. Наш край. – 1998. - 18 квітня
4. Наш край. – 1997. - 27 грудня
5. Наш край. - 1999. - 10 квітня
6. Наш край. - 1999. - 6 березня
7. Наш край. - 2009. - 28 листопада
8. Наш край. – 2000. - 23 грудня
9. Наш край. – 2004. - 11 травня
10. Наш край. - 1997. - 6 листопада
11. Наш край. - 2005
12. Наш край. – 1999. - 20 листопада

